

YAŞLILARIN “GÖÇ VE YERİNDE YAŞLANMA” BAĞLAMINDA KENTSEL DÖNÜŞÜM İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELERİ

Emine ÖZMETE¹, Bahadır DİNÇ²

Öz

Bu çalışmanın amacı, yaşlı bireylerin göç ve yerinde yaşlanma bağlamında kentsel dönüşüme ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Son yıllarda artan kentsel dönüşüm uygulamaları, gecekondulu bölgelerinde yaşayan bireyleri, özellikle de incinebilir bir grup olarak yaşlı bireyleri sosyal, psikolojik ve ekonomik olarak etkilemeye başlamıştır. Bu çalışma, önceki yıllarda yoğun sanayi faaliyetlerinin yapıldığı ve günümüzde büyük bir gecekondulu nüfusunun yaşadığı İstanbul ilinin Beykoz ilçesinde bulunan Paşabağçe mahallesindeki yaşlı bireylerin kentsel dönüşüm sürecinden etkilenme durumlarının belirlenmesi ve bu konudaki değerlendirmelerinin ortaya konulması amacıyla yürütülmüştür. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış soru formu Paşabağçe mahallesinde yaşayan 30 yaşlı bireye derinlemesine görüşme yöntemi ile uygulanmış ve veriler elde edilmiştir. Araştırma sonuçları; yaşlı bireylerin çoğunlukla akrabalarından oluşan komşularıyla birlikte, komşuluk ilişkilerinin ve mahalle kültürünün sağlamış olduğu güvenli çevre içinde yaşamak istediklerini göstermektedir. Yaşlı bireylerin tamamına yakını bahçesi olan bir evde yaşamaktadırlar ve bahçenin kendileri için vazgeçilmez olduğunu, apartmanda yaşamak istemediklerini belirtmektedirler. Yaşlı bireylerin her ne kadar altyapı, kent hizmetleri ve planlı bir çevre olmasa da yaşadıkları yeri sevdikleri ve kentsel dönüşüm ile yaşam alanlarının değiştirilmesini istemedikleri belirlenmiştir. Böylece kente gençlik dönemlerinde göç ile gelen, yaşamlarını gecekondulu bölgesinde geçiren, yaşadıkları çevrede sosyal bağları güçlü olan bireylerin, yaşlılık dönemlerini belleklerinde oluşturdukları mekanda geçirerek yerinde yaşlanmak istedikleri anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel Dönüşüm, Yerinde Yaşlanma, Göç ve Yaşlanma, Sosyal Bağlar*

¹ Prof. Dr. Emine ÖZMETE, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü, e-posta: ozmete@gmail.com. Orcid No: 0000-0002-9264-5660

² Arş. Gör. Bahadır DİNÇ, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: bahadir.dinc@bilecik.edu.tr. Orcid No: 0000-0001-7621-9912

THE EVALUATIONS OF THE ELDERLY ON URBAN TRANSFORMATION IN THE CONTEXT OF “MIGRATION AND AGING IN PLACE”

Abstract

The aim of this study is to reveal the views of elderly individuals about urban transformation in the context of migration and aging in place. In recent years, increasing urban transformation practices have started to affect social, psychological and economic aspects of individuals living in slum regions, especially elderly individuals as a vulnerable group. The aim of this study was to determine how the elderly individuals in Paşabahçe neighborhood in Beykoz district of Istanbul province, where intensive industrial activities were carried out in the previous years and where there is a large slum population, are affected by the urban transformation process. Qualitative research method was used in this study. The semi-structured questionnaire was applied to 30 elderly individuals living in Paşabahçe neighborhood by in-depth interview method and the data obtained. The results of the research have showed that the elderly individuals expressed that they wanted to live in a safe environment provided by neighborhood relations and neighborhood culture with their neighbors, most of whom were relatives. Almost all of the elderly individuals stated that they live in a house with a garden and that the garden is indispensable for them and they do not want to live in the apartment. Although elderly people do not have infrastructure, city services and a planned environment, they like their place of residence and do not want to change their living spaces through urban transformation. Thus, it is understood that the individuals who came to the city with migration in their youth, shaped their lives in the slum area, and who have strong social ties in their living environment, want to aging in place by spending the old age, where they created in their memories.

Keywords: *Urban Transformation, Aging in Place, Migration and Aging, Social Ties*

Giriş

Dünyada 2010 yılında 524 milyon kişinin 65 yaş ve daha büyük yaşta (World Health Organization, 2011, s.4); 2017 yılında 962 milyon kişinin 60 ve daha büyük yaşta olduğu belirlenmiştir. Yaşlı bireylerin sayısının 2030 yılında 1,4 milyara ve 2050 yılında 2,1 milyara, 2100 yılında ise 3,1 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dünyada yalnızca 65 ve daha büyük yaştaki yaşlı nüfus oranı artmamaktadır, yaşam süresinin uzaması ile birlikte 80 ve daha büyük yaştaki nüfus grubunun da sayısı artmaktadır. 2017 yılında 80 ve daha büyük yaştaki bireylerin sayısı 137 milyon iken bu sayının 2050 yılında 425 milyona, 2100 yılına ise 909 milyona yükselmesi beklenmektedir (United Nations, 2017, s.4-7). 2010 ve 2050 yılları arasında gelişmiş ülkelerdeki yaşlı birey sayısı %71 oranında artarken, gelişmekte olan ülkelerdeki yaşlı birey sayısının %250'den fazla artacağı öngörülmektedir (World Health Organization, 2011, s.4).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de nüfus yaşlanmakta, yaşlı bireylerin toplam nüfus içindeki oranı hızla artmaktadır. Türkiye'de 65 ve daha büyük yaştaki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2012 yılında %7,5 iken, 2016 yılında %17,1 artarak %8,3'e yükselmiştir. Türkiye'de yaşlı nüfus oranı 2019 yılında %9.1 olmuştur. Nüfus projeksiyonlarına göre Türkiye'de yaşlı nüfus oranı 2023 yılında %10,2, 2050 yılında ise %20,8 olacaktır (TÜİK, 2017a, TÜİK, 2020).

Türkiye 2023 yılında, tarihinde ilk kez çok yaşlı nüfusa sahip ülkelerden biri olacaktır (TÜİK, 2013). Türkiye, dünyadaki en hızlı yaşlanan ülkelerden biridir (Sarıpek, 2016, s.97-98). Nüfusun yaşlanmasını etkileyen en önemli faktörler ise; doğum hızında düşme, ortalama yaşam süresinde uzama ve göç hareketleri olarak belirlenmiştir (United Nations, 2017, s.1; World Health Organization, 2011, s.2).

Dünya genelinde iki önemli demografik değişim yaşanmaktadır; bunların ilki nüfusun yaşlanması, ikincisi ise göç ve kentleşme hareketidir (Steels, 2015, s.45). Türkiye, 1950'li yıllardan itibaren yoğun biçimde iç göç eğilimine ve buna bağlı olarak hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda nüfusun çoğunluğu kentlere göç ederek bu bölgelerde yaşamaya başlamıştır (Evcil vd., 2006). Cumhuriyetin ilanı ile 1927 yılında kentleşme oranı %24,2 iken, 2012 yılında bu oran %77'ye yükselmiştir (TÜİK, 2017b).

Türkiye’de il ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranı 2016 yılında %92,3 iken, bu oran 2017 yılında %92,5 olmuştur. Belde ve köylerde yaşayanların oranı ise %7,5 olarak bulunmuştur. İstanbul’da ise Türkiye nüfusunun %18,6’sı ikamet etmektedir (TÜİK, 2018). Yapısal değişimi ifade eden bir iç göç hareketi olan nüfusa bağlı kentleşme süreci; yaşamlarını kırsal alanlarda sürdüren kişilerin, ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılarak kentlerde yaşamaya başlaması sürecidir. Her ülkenin sanayileşme ve modernleşme sürecinde yaşadığı değişimi ve dönüşümü ifade etmektedir. Bu süreç, insanların sahip oldukları özelliklerini değiştirerek kentlerde yeni ekonomik ve kültürel alışkanlıklar edinmelerine de neden olmaktadır (Tekeli, 2008). Nüfus hareketlerine ve göçlere bağlı olarak yaşanan hızlı ve plansız kentleşme süreci, sosyal ve ekonomik değişimlerin yanı sıra, kentte gecekondulaşma, altyapı eksikliği, yeşil alanların tahribatı gibi fiziksel sorunları da ortaya çıkarmıştır (Akkar, 2006, s.30).

Göç alan bölgelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik özellikleri göç ile gelenlerin sayısına ve göç edenlerin sahip oldukları sosyo-demografik, ekonomik ve kültürel özelliklere göre şekillenmektedir (United Nations, 2017, s.22). Yaş, bireylerin göç kararını ve göç hareketini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Yapılan araştırmalarda, yaş ve göç etme arasında ters bir orantının olduğu, yaş arttıkça zorunlu olmayan göçün azaldığı, 20-30 yaş aralığındaki bireylerin göç etme ihtimallerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çelik, 2005, s.170-176). Bu durum, kentsel bölgelere gençlerin göç etme olasılıklarının daha yüksek olması, kırdaki kalanların genellikle yaşlılardan oluşması sonucunu ortaya çıkarmıştır (Yakar, 2012, s.133).

Türkiye’de iç göç hareketinin başladığı ilk dönemlerden itibaren genç bireyler kentlere göç ederken; yaşlı bireyler daha çok kırdaki kalmayı tercih etmiştir. Diğer yandan yaşlı bireylerin önemli bir bölümü de akrabalık bağlarını koparmamak, daha iyi ulaşım ve sağlık imkanlarından yararlanmak gibi nedenlerle aileleriyle birlikte kentlere göç etmiştir. Yaşanan göç hareketinde ailenin genç bir üyesi kente gittikten sonra, diğer üyelerin de onu takip ederek kentlere gelmesi en sık rastlanan olgudur (Tekten Aksürmeli, 2017, s.705). Yaşlıların göç etme konusundaki isteksizliklerinin en önemli nedeni ise yerinde yaşlanma ilkesine dayanmaktadır. Köy ya da kent fark etmeksizin bireyler, önceki yaşam

dönemlerini geçirmiş oldukları yerde yaşlılık dönemini geçirmek istemektedirler. Yaşlılık döneminde; mental olarak organize etme, karar verme yetisinde azalma, fiziksel olarak sağlığın kötüleşmesi, çocukların evden ayrılması ya da eşin kaybı, sosyal çevreden ve bağlardan kopamama, ekonomik durum gibi nedenlerle bireyler göç etmek istememektedirler. Bu durum yalnızca göç etme değil; aynı zamanda yaşlıların ev ve mahalle değiştirme isteklerini de azaltmaktadır. 1940'lı yıllarda başlayan ve 1950'li yıllarda belirginleşen göç hareketleri ile kentlere göç eden genç bireyler bu gün yaşamlarının yaşlılık evresindedirler. Bu noktada kente göç ile gelmiş ve burada yaş almış olan bireyler için yerinde yaşlanma kavramı önem kazanmaktadır.

Yerinde yaşlanma kavramı, yaşlıların bildikleri ortamda yaşamaya devam etme isteği (Timmermann, 2012, s. 24), bakıma ihtiyacı olmadan, toplumun içinde bağımsız bir şekilde yaşaması olarak ifade edilmektedir (Hoof vd., 2018, s.2). Yerinde yaşlanma kavramının temeli, yaşlı bireylerin kendi evlerinde ve sosyal çevrelerinde yaşamlarını sürdürmelerini sağlamak için desteklemek ve mümkün olduğunca kurum bakımından uzak tutmaya dayanmaktadır. (Rantz vd., 2005, s.1; Wiles vd., 2011, s.361). Ülkemizde yapılan çeşitli araştırmalarda da yaşlı bireylerin büyük çoğunluğu ailesi içinde yaşamayı ve bakım ihtiyacı ortaya çıkarsa bunun aile içinde sağlanmasını istediklerini belirtmişlerdir (Ünalın Cöbek vd., 2009, s.22-23; Özmete, 2016; Gözübüyük Tamer, 2017, s.178-179; Özmete, 2017; TÜİK, 2017c). Yerinde yaşlanma bağımsızlık hissinin, aile ve arkadaşlardan oluşan sosyal çevrenin desteğinin sürmesini sağladığından yaşlılar tarafından istenen bir durumdur.

Yaşlı bireyler için yakın çevrede aile, komşular, akrabalar, arkadaşlar ile olumlu ilişkileri, sosyal bağları, sosyal destek açısından önemlidir. Yaşlı bireyin yaşadığı konuttan, konutunun bulunduğu yakın çevreden (mahalle) ve burada yaşayan insanlardan (komşular) memnun olması (Rioux, 2005, s.235) fiziksel, mental ve duygusal bakımdan sağlıklı yaş almayı ve bunun sonucu olarak sağlıklı yaşlanmayı desteklemektedir (Bacsu, 2014, s.333).

Yaşlı bireylerin aile üyeleri ile paylaştıkları anılar ve yaşam deneyimleri evin anlamını belirlemektedir. Yaşam alanı olarak ev, yaşlılıkta temel ihtiyaçlardan biri olan güvenlik ve korunma ihtiyacını karşılayan, akraba ve arkadaşlık ilişkileri ile boş zaman aktivitelerinin gerçekleştirilmesinde

odak noktadır. Uzun yıllar aynı evde, aynı mahallede yaşayan yaşlılar için komşularını tanımaları, yerleşim yeri ile ilgili bildikleri bir çevre olması güven oluşturmaktadır. Bu noktada ev ve yaşanan çevre zaman ve mekan açısından yaşlının uyumu için bir dayanak noktasıdır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010, s.19). Yaşlı bireylerin yakın çevreyle iletişim kurabileceği samimi, güvenli, yaşlı dostu toplumsal planlama, erişilebilir sağlık kurumları ve alışveriş merkezleri, ulaşılabilir şehir hizmetleri ve toplu taşıma, boş zaman aktiviteleri için rekreasyon alanları, parklar ve aktivite yerleri, yaşlı bireylerin toplumun bir parçası olarak yaşamalarını kolaylaştırmaktadır (Sivam ve Karuppattan, 2000, s.3; Phillips, 2004, s.47). Ev, mahalle ya da kurum tüm insanlar için olduğu gibi yaşlı bireyler için de bir mekanı ifade etmekte olup yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal yönü olan alanlardır. Ev ve mahalle her ne kadar somut alanlar olsa da yaşlılar için sembolik anlamı çok önemlidir. Bu nedenle yaşlıların çok iyi bildikleri bir mekandan taşınmaları önerilmemekte, yerinde yaşlanmaları için gereken düzenleme ve planlamanın yapılması gerekmektedir. Çünkü bilindik bir mahalleyi ve arkadaşları terk etmek, sosyal bağların kopmasına ve yaşlı bireyin yabancılaşmasına yol açabilmektedir (Esendemir, 2016, s.417). Yaşlı bireyin yerinde yaşlanmasında hem evin dışı hem de evin iç alanının özellikleri önemlidir. Yaşanan evin yaşlı birey için özellikle ergonomik, geronteknolojik ve fiziksel olarak uygun özellikler taşıması ve yaşanan çevrenin erişilebilir olması yerinde yaşlanmayı desteklemektedir (Rioux, 2005, s.232; Timmermann, 2012, s.25).

Yaşlanma ile birlikte ortaya çıkan fiziksel ve psikolojik özellikler nedeniyle genellikle yaşlı bireylerin sosyal etkileşimi sınırlanmakta, sosyal çevresi daralmakta, yapabileceği faaliyet sayısı azalmaktadır. Bu nedenle yaşlılık döneminde bireylerin anılarını ve deneyimlerini oluşturdukları; sosyal ve fiziksel olarak haritasını bildikleri bir evde ve çevrede yaşamaları bu kayıpların azalmasında etkili olmaktadır (İmamoğlu, 2015, s.112-113). Bu noktada yaşlı bireylerin geçmişte yaptıkları faaliyetleri mümkün olduğu kadar sürdürebilmelerine ve böylece yeni yaşam dönemine uyum sağlamalarına destek olunması önemlidir.

Gençlik döneminde kentlere göç edenler, beraberinde kente getirdikleri aile üyeleri, akrabaları ve hemşerileri ile gecekondular mahallelerini oluşturmuşlardır.

Bu geleneksel destek ağları ve sosyal çevre göç eden bireylerin kent yaşamına uyumlarını kolaylaştırmış, karşılaşılan zorlukların çözümünde bu sosyal destek sisteminden yararlanılmasını sağlamıştır. Gençlik döneminde kente gelen bireyler çoğu zaman memleketlerine dönme ihtiyacı hissetmemekte ve bu sistem içinde yaşlanmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2008).

Yaşlılık döneminde göç etmek ve yer değiştirmek, bireyler için zorlukları ve uyum sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Eski yaşamından tamamen farklı bir ortamda yaşamak zorunda olmaları, yaşlı bireylerin sosyal anlamda izolasyon, yalnızlık ve değersizlik gibi duygular geliştirmelerine ve geçmişe özlem duymalarına neden olmaktadır (Koroğlu ve Koroğlu, 2015, s.819). Son yıllarda kentsel dönüşüm uygulamaları, gecekondu bölgelerinde yaşayan yaşlı bireylerin yaşadıkları mekandan zorunlu olarak uzaklaşmalarına ya da mekanın şeklinin tamamen değişmesine neden olan önemli konulardan biridir. Kentsel dönüşüm, kentlerde çökme ve bozulma yaşanan alanlarda ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel şartların detaylı ve bütüncül olarak iyileştirilmesi için uygulanan plan ve eylemlerin bütünüdür. Bu nedenle kentsel dönüşüm, yeni kentsel alanların planlanması ve kurulmasından ziyade, var olan ve bozulma yaşamış olan kentsel alanların planlanması ve bu planlar dahilinde yenilenmesini ifade etmektedir (Akkar, 2006, s.29-30).

Kentsel dönüşüm; yaşlıların, fiziksel olarak aynı yerde yaşamalarına devam etmelerini sağlasa da tamamen başka bir konutta ve çevrede yaşamaya zorlayabilmektedir. Kişilere yaşadıkları gecekondu ve arazileri karşılığında kat verilmesi sonucu yaşanan konut tipi ve komşuları değişmektedir. Bu noktada kentsel dönüşüm ve yerinde yaşlanma kavramları zıt süreçler olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kentsel dönüşüm kapsamında halledilmesi gereken hukuki süreçler, yeni konut bulunması ve taşınma gibi konular yaşlıları psikolojik, fiziksel ve ekonomik anlamda zorlamaktadır (Tekten Aksürmeli, 2017, s.713). Yaşlılık döneminde olan bireylerin uyum yeteneğinin görece azalması nedeniyle yaşanan bu zorluklar, yaşlının psikolojik ve fiziksel sağlığının olumsuz etkilenmesine yol açabilmektedir.

Kentleşme, mekânsal değişimin hızını arttırmakta ve mekanı niteliksel olarak farklılaştırmaktadır (Şentürk ve Kurtkapan, 2017, s.5). Mekanın

niteliği çoğu zaman yaşlılar için daha konforlu bir konut anlamına gelse de, mekansal koşulların sürekli değişim içinde olması nedeniyle yaşlı bireylerin bu koşullara ne şekilde uyum sağladığı önemlidir. Yaşlıların yaşamlarının büyük bölümünü geçirmiş oldukları mekanlar, yaşlılara güven hissi vermektedir. Ancak kentsel dönüşümün bireyler üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkileri açık olmadığından bu konudaki tartışmalar sürmektedir (Yaylagül, 2015, s.68). Plansız kentleşmeyle ortaya çıkan sorunlar kentsel dönüşüm uygulamalarıyla çözülmeye çalışılmaktadır. Bu durum kentsel dönüşüm alanlarında yaşayan insanların özellikle yaşlı bireylerin sosyal çevreden aldıkları desteğin azalmasına, yalnızlık ve güvensizlik gibi olumsuz hislerin artmasına neden olabilmektedir (Tekten Aksürmeli, 2017, s.714). Bu araştırmada, gençlik döneminde İstanbul'a göç etmiş olan ve şu anda kentsel dönüşüm uygulamalarının planlandığı bölgede yaşayan yaşlılık dönemindeki bireylerin kentsel dönüşüme ilişkin olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri yerinde yaşlanma kavramı bağlamında incelenecektir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul'un Beykoz ilçesinin Paşabahçe mahallesi göç ile gelmiş ve günümüzde de bu bölgede gecekondulu tipi meskende ikamet etmekte olan hem 65 yaş ve daha büyük yaşta bireyler hem de bu bireylerin yaşadıkları haneler oluşturmaktadır. Katılımcılar; İstanbul'un Beykoz ilçesinin Paşabahçe mahallesi göç ile gelen ve günümüzde de bu bölgede gecekondulu tipi meskende yaşayan, akıl sağlığı yerinde olan, çalışmaya katılmayı kabul eden, 65 yaş ve daha büyük yaşta toplam 30 kadın ve erkek bireyden oluşmaktadır. Araştırma birimi hem hane hem de bireydir. Her haneden bir yaşlı birey ile görüşülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel veri toplama yöntemlerinden en sık kullanılanı yüz yüze derinlemesine görüşmelerdir. Görüşme, insanların bakış açılarını, deneyimlerini (Bogdan ve Biklen, 1992, s.31), duygularını ve algılarını açığa çıkarmak için kullanılan güçlü bir yöntemdir (Baş ve Akturan, 2017, s.113-115; Astin ve Long, 2009, s.391-392). Bu araştırmada veriler, araştırmanın amacı kapsamında hazırlanan yarı

yapılandırılmış görüşme formu ve demografik bilgi formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu toplamda 12 sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunda yaşlıların göçün olumlu-olumsuz yönlerini değerlendirmelerine yönelik 3 soru, kentsel dönüşüme dair görüşlerini ortaya koymaları ile ilgili 3 soru ve yerinde yaşlanmaya ilişkin 4 soru, sosyal bağlara ve bakım talebine ilişkin 2 soru yer almaktadır. Böylece çalışmanın üç temel kavramı olan kentsel dönüşüm, göç ve yerinde yaşlanma yarı yapılandırılmış forma yer alan bu sorular ile irdelenmiştir. Demografik bilgi formu; cinsiyet, yaş, doğum yeri, öğrenim düzeyi, çalışma durumu, meslek, çocuk sayısı, ekonomik durum, medeni hal, birlikte yaşanan kişi, yaşanan konut tipi, sahip olunan hastalıklar ve bölgede yaşama süresine ilişkin soruları içermektedir.

Araştırmanın etik yönü olarak, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden yaşlı bireylere çalışmanın amacı ve yöntemi açıklanmış; toplanan tüm verilerin yalnızca araştırmacı tarafından bilimsel amaçlar için kullanılacağı ve gerçek isimleri yerine kod verileceği belirtilerek onamları alınmıştır. Çalışmada katılımcıların gerçek isimleri yerine, araştırmacılar tarafından her bir katılımcı için K1-K30 arasında kod atanarak katılımcıların gizliliği sağlanmıştır. Katılımcılara veri toplama esnasında ses kaydı yapılacağı ve bu kaydın sadece araştırmacılar tarafından bilimsel amacı olarak kullanılacağı belirtilmiştir. Ses kaydına izin veren katılımcıların ses kayıtları alınmış; ses kaydına izin vermeyen katılımcıların cevapları ise not edilerek toplanmıştır. Görüşmelerden sonra toplanan veriler, ham veri olarak metne dönüştürülmüştür. Çalışmanın verileri katılımcıların yaşadıkları hanelerde araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır.

İşlem

Görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin içerdiği kodlar taranıp çekirdek değişkenler belirlenerek kategori oluşturma aşamasında kullanılmıştır (Glaser, 1978, s.93). Tematik kodlama yöntemiyle kodlanmış ve taslak temalar oluşturulmuştur. Toplanan veriler belirlenen temalar altında birleştirilmiş ve alıntılarla desteklenerek sunulmuştur (Weber, 1990, s.9). Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında aşağıda belirtilen 3 tema oluşturulmuştur:

- (i) Göçün değerlendirilmesi
- (ii) Kentsel dönüşümün olumlu ve olumsuz yönleri

(iii) Yerinde yaşlanma yaklaşımına göre kentsel dönüşüme ilişkin görüşler

Ses kaydı olarak ve not edilerek toplanan veriler yukarıda belirtilen kategorilerde tematik kodlara ayrılarak, düzenlenmiş ve yazılı hale getirilmiştir. Katılımcıların görüşleri içerik analizi yöntemi kullanılarak ayrıştırılmıştır. İçerik analizi metinden çıkarılan geçerli yorumların bir dizi işlem sonucu açıklandığı bir araştırma tekniğidir (Weber, 1990, s.12). Çalışma kapsamında katılımcıların verdikleri yanıtlarda en çok kullandıkları kelimeler kategorilerin ve temaların oluşturulması için temel alınmıştır.

Nitel çalışmada geçerlik ve güvenilirliğin tanımlanması ile ilgili tartışmalar devam etmektedir. Nitel çalışmalarda önceden tanımlanmış ölçütler genellikle reddedilmektedir. Bu nedenle her çalışmanın niteliğinin ayrı değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan görüşler bulunmaktadır. Genellikle nitel çalışmaların niteliğini ölçmek için tek bir yolun olmadığı vurgulanmaktadır. Nitel araştırma, sorulara bütüncül bir şekilde yaklaşmayı, başka bir ifadeyle insani gerçekliklerin karmaşık olduğunu kabul etmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle araştırma soruları genellikle geniş kapsamlıdır. Nitel araştırmanın odağını insan deneyimleri oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda öznelliğe veya insani gerçekliğe doğru bir yöneliştir. Bu nitel çalışmada kavramlara ilişkin çıktıların örneklerle açıklanması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın güvenilirlik ve geçerliği ile ilgili olarak; elde edilen verilerin inandırıcılık, (bulguların gerçeklikle uyumluluk düzeyi), aktarılabilirlik, (bulguların diğer bağlamlara uyarlanma düzeyi) ve onaylanabilirlik (bulguların araştırmacının değil, katılımcıların deneyim ve düşüncelerinden kaynaklandığını ortaya koyma) konular dikkate alınmıştır. Ayrıca çalışmada güven duyulabilirliği yansıtabilmek için daha önce yürütülen bilimsel çalışmalara dayalı olarak uygulanabilirlik, tutarlık ve yansızlık endişelerinin giderilmesine çalışılmıştır. Nitel araştırmaların nicel araştırmalar gibi toplanan verilerin araştırılan fenomeni kesin olarak temsil ettiği gibi bir iddiası yoktur. Bu nedenle nitel çalışmada asıl gerçeklik doğadaki gerçeklikten ziyade insanların zihinlerindeki çoklu gerçekliğin yansıtılmasıdır. Bu çalışmada da araştırmanın amacı kapsamında çalışma grubunun zihnindeki gerçekliğin yansıtıldığı düşünülmektedir (Cho ve Trent, 2006; Hammersley, 2007; Arastaman, Fidan ve Fidan, 2018, s.37,51).

Bulgular

Bu çalışma nüfus içindeki payı giderek artan yaşlı bireylerin göç ve yerinde yaşlanma temelinde kentsel dönüşüm hakkındaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Elde edilen veriler bulgular bölümünde üç ana başlık altında yapılandırılmıştır. Öncelikle (i) yaşlı bireyleri tanıtıcı bilgiler açıklanmış; bunu (ii) yaşlı bireylerin göç olgusuna ilişkin değerlendirmeleri, (iii) yaşlı bireylerin kentsel dönüşüme ilişkin değerlendirmeleri ve (iv) yaşlı bireylerin yerinde yaşlanmaya ilişkin değerlendirmeleri başlıkları izlemiştir.

Yaşlı Bireyleri Tanıtıcı Bilgiler

Çalışmaya katılan yaşlı bireylerin 19'u kadın, 11'i erkektir. Katılımcıların yaşı 65 ve 87 arasında değişmekte olup ortalama yaş 73,4'tür. Yaşlı bireylerin 17'si ilkokul, 1'i ortaokul, 2'si lise mezunudur. Yaşlı bireylerden 4'ü okuryazar iken, 6'sı okuma yazma bilememektedir. Kadın katılımcıların 16'sı ev kadını 2'si esnaf, 1'i temizlik işçisidir. Erkek katılımcıların 6'sı fabrika işçisi, 2'si memur, 2'si temizlik işçisi, 1'i çiftçidir. Ortalama çocuk sayısı 3,4'tür. Yaşlı bireylerin 3'ü ekonomik anlamda ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektiklerini, 16'sı satın alma yaparken dikkatli olması gerektiğini, 9'u ekonomik durumunun iyi olduğunu, 2'si ise ekonomik durumunun çok iyi olduğunu belirtmiştir.

Yaşlı bireylerin 27'si Emekli Aylığı (SGK) alarak geçimini sağlamaktadırlar. Diğerleri çocuklarının ekonomik desteğiyle, bireysel emeklilik ve kira geliri ile geçindiklerini açıklamışlardır.

Yaşlı bireylerin 12'si eşini kaybetmiş olup, 18'i evlidir. Yaşlı bireylerden 6'sı yalnız yaşamaktadırlar. 15'i eşiyile, 6'sı bekar çocuklarıyla, 3'ü eşi ve bekar çocuklarıyla birlikte yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Yaşlı bireylerin yaşadıkları evin özellikleri incelendiğinde; 2'sinin sobalı müstakil evde, 23'ünün doğalgazlı müstakil evde, 5'inin doğalgazlı apartman dairesinde yaşadıkları belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Görüşülen Yaşlı Bireylerin Demografik Özellikleri (n:30)

Doğum Yeri	Sayı
Ordu	13
Giresun	5
İstanbul	5
Konya	2
Bilecik	1
Kastamonu	1
Rize	1
Edirne	1
Bartın	1
Cinsiyet	Sayı
Kadın	19
Erkek	11
Yaş	Sayı
65-69	10
70-74	7
75-79	6
80-84	5
85+	2
Öğrenim Düzeyi	Sayı
Okuryazar değil	6
Okuryazar	4
İlkokul	17
Ortaokul	1
Lise	2
Medeni Durum	Sayı
Evli	18
Eşini kaybetmiş	12
Çocuk Sayısı	Sayı
1-2	10
3-4	14
5-6	4
7 +	2

Birlikte Yaşanan Kişi	Sayı
Tek başıma	6
Eşimle	15
Sadece ben ve bekar çocuklarımla	6
Eşim ve bekar çocuklarımla	3
Meslek	Sayı
Ev kadını	16
Fabrika işçisi	6
Temizlik İşçisi	3
Memur	2
Çiftçi	1
Esnaf	2
Çalışma Durumu	Sayı
Gelir getiren bir işle uğraşmıyor/ev kadını	14
Emekli	12
Emekli aynı zamanda çalışıyor	4
Gelir Durumu	Sayı
Emekli Aylığı-SGK	26
Yurt dışından emekli	2
Bireysel emeklilik	1
Çocukların maddi desteği	1
Ekonomik Durum Algısı	Sayı
Çok iyi	2
İyi	9
Orta	16
Kötü	3
Yaşanan Konut Tipi	Sayı
Doğalgazlı müstakil ev	23
Doğalgazlı apartman dairesi	5
Sobalı müstakil ev	2
Paşabahçe mahallesinde İkamet Süresi	Sayı
20-30 yıl	4
31-40 yıl	3
41-50 yıl	7
51-60 yıl	10
61-70 yıl	5
70+	1

Yaşlı Bireylerin Göç Olgusuna İlişkin Değerlendirmeleri

Katılımcıların göç olgusu ile ilgili değerlendirmeleri göç etme nedenleri, göçe ilişkin olumlu ve olumsuz görüşleri bağlamında incelenmiştir.

Tablo 2: Yaşlı Bireylerin Gençlik Döneminde Göç Etme Nedenlerine İlişin Temalar

Göç etme nedenleri	Sayı
İstihdam olanakları	26
İş yerine yakınlık	15
Akrabalık/hemşerilik	11
Eğitim olanakları	4
Konut yapımı için uygunluk	6

Yaşlılık döneminde bulunan ve gençlik dönemlerinde büyük bir çoğunluğu istihdam olanakları için İstanbul'a göç eden bireyler, göç ederken kendi yaşlı ebeveynleri ile geldiklerini ve dünyaya gelen çocuklarını İstanbul'da büyüttüklerini belirtmişlerdir. Hem büyük ebeveynler, hem katılımcıların kendisi ve çocukları için istihdam olanaklarının ve ekonomik kayguların göç kararında etkili olduğu görülmektedir. İş yerine yakınlık, akrabalık hemşerilik ilişkileri konut yapımı uyum bir bölge olması ve eğitim olanakları gibi nedenler ile gibi nedenler ile de göç ettikleri anlaşılmaktadır. Bu kapsamda katılımcıların göç etmelerindeki en önemli etken olan istihdam olanaklarına ilişkin verdikleri cevaplar aşağıdaki örneklerde sunulmaktadır:

“... Eşimle Giresun'da evlendik, 5 sene sonra ekonomik sıkıntılardan dolayı çalışmak için İstanbul'a geldik.” (K1, kadın, 73 yaşında)

“... Babamlar Rize'den İstanbul'a gelmişler, burada eskiden çiftliğimiz vardı ve annemler çiftçilik yapıyordu, ben de burada doğdum. Daha sonra çiftliğimizin yerine evler yapıldı. Eşimle evlendikten sonra Almanya'nın işçi aldığını öğrenip oraya gittik...” (K4, kadın, 87 yaşında)

“... Ben 2 yaşındayken İstanbul'a gelmişiz, babam çalışmak için ekonomik koşullardan dolayı mecburen İstanbul'a gelmiş, cam fabrikasına girip çalışmış ve oradan emekli olmuş.” (K7, erkek, 65 yaşında)

“... Annemler ben doğmadan önce İstanbul'a gelmişler çünkü bizim orada yapılacak iş yoktu, tarlalar da bölüne bölüne yetmez olmuştu. Babam da bize

bakabilmek için, sigortalı bir iş için İstanbul'a gelip cam fabrikasında işçi oldu."
(K12, erkek, 68 yaşında kodlu katılımcı)

"Köyümüzde iş olmadığı için önce Zonguldak'a göçtüm maden ocağında çalışmaya başladım. Sonra İstanbul'da fabrikalara işçi arandığını öğrenince akrabalarımın yardımıyla İstanbul'a geldim ve cam fabrikasında çalışmaya başladım." (K20, erkek, 85 yaşında)

Katılımcıların yarısının iş yerine yakınlık nedeniyle İstanbul'a göç ederek Paşabahçe mahallesinde yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir. Bir diğer önemli neden ise bu mahalleye kendilerinden daha önce göç etmiş ve yerleşmiş olan akrabaların ve hemşerilerin varlığıdır. Ayrıca katılımcıların İstanbul'a geldikleri tarihte bu bölgede konut yapımına uygun boş yerlerin olması da bölgeye göç etmeye karar vermelerinde etkili olmuştur. Katılımcıların büyük bölümü Paşabahçe mahallesine yerleşmeye karar verdikten sonra bir süre kirada oturmuş, ardından kendi evlerini inşa etmişlerdir. Bu kapsamda katılımcıların İstanbul'a göç ettikten sonra Paşabahçe mahallesine yerleşmeye karar vermelerini sağlayan iş yerine yakınlık, güçlü akraba ve hemşerilik bağları ve konut yapımına uygun çevrenin varlığına ilişkin etkiler aşağıdaki açıklamalar ile ortaya konulmuştur:

"... Akrabalarımız, arkadaşlarımız çok diye buraya yerleştik. 21 sene bir hemşerimizin evinde kirada oturduk sonra oturduğumuz bu evi yaptık." (K1, kadın, 73 yaşında)

"... Biz evlenmeden önce eşim Üsküdar'da oturuyormuş, sonra biz evlendikten sonra eşim cam fabrikasında işe başlayınca ev, işe yakın olsun diye buraya taşındık. Biraz para biriktirdikten sonra bu oturduğumuz evi yaptık." (K14, kadın, 71 yaşında)

"... Bu mahalleyi boş yer çok olduğu için seçtim, sonradan buralar dolmaya başladı." (K16, erkek, 80 yaşında)

"... Burada Tekel fabrikasında çalışmaya başladıktan sonra fabrikaya yakın olduğundan ve uygun yerler olduğundan buraya yerleştik." (K18, erkek, 80 yaşında)

"... Bizden önce gelip Paşabahçe'ye yerleşmiş akrabalarımız vardı, biz de onlara yakın bir yerde kiraya çıktık sonra para biriktirip oturduğumuz bu evi yaptık." (K21, erkek, 72 yaşında)

“... Kocam Tekel fabrikasında işe girince kirada oturduğumuz yere yakın yerden bir arsa alıp ev yaptık. Buranın çevresi güzel olduğundan, fiyatları daha uygun olduğundan, iş yerine yakın olduğundan Paşabahçe'yi seçtik. Evimizi yaparken çevremizdeki akrabalarımızdan da çok yardım gördük. (K25, kadın, 79 yaşında)

Bu bölümde, araştırma kapsamında görüşülen yaşlı bireylerin göç olgusunun olumlu ve olumsuz yönleri ile ilgili değerlendirmeleri incelenmiştir. Yaşlı bireyler göç olgusunun istihdam ve eğitim olanakları, akrabalık bağları gibi olumlu yanlarını açıkladıkları görülmüştür. Yaşlı bireylerin bazıları göçün olumsuz yanı olmadığını düşünürlerken, göç ile birlikte ekonomik güçlükler yaşanabileceği görüşü de ortaya çıkmıştır. Bu noktada ekonomik güçlüklerin göçün hem nedeni hem de sonucu olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: Yaşlı Bireylerin Göç Olgusuna İlişkin Değerlendirmeleri İle İlgili Temalar

Göçün olumlu yanları	Sayı	Göçün olumsuz yanları	Sayı
İş bulma	22	Ekonomik güçlükler	13
Olumlu fiziksel çevre	13	Olumsuz tarafı yok	12
Çocukların eğitimi	10	Olumsuz fiziksel çevre	5
Konut sahibi olma	7	Kalabalık	2
Akrabalarla yakınlık	7	Akrabalara uzaklık	2
Olumlu taraf yok	2	Güvenlik	1

Yaşlı bireylerin büyük çoğunluğu sigortalı bir iş bulmanın ve düzenli bir gelir elde etmenin göçün en olumlu tarafı olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca düzenli bir iş bulduktan sonra çalıştıkları yere yakın bir konutta oturmayı tercih ettikleri öğrenilmiştir. Yaşlı bireyler kendileriyle benzer yerlerden göç etmiş olan hemşeri ve akrabalarının ikamet ettiği Paşabahçe mahallesini, konut inşasına uygun alanların da bulunması nedeniyle ikamet için tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Göç eden bireyler için Paşabahçe mahallesinin doğal çevresi, göç ettikleri bölgeye benzerliği nedeniyle göç edenlerin alışık oldukları ve içinde bulunmayı sevdikleri bir ortam sağlamıştır. Aynı zamanda bu bölge göç eden bireylerin çocukları için iyi eğitim olanakları da sunabilmiştir. Katılımcılar

Paşabahçe mahallesine göç ettikleri ilk dönemlerde kiralık evlerde kalmayı, ardından gerekli ekonomik birikimi yaptıktan sonra kendi evlerini inşa etmeyi tercih ettiklerini söylemişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların göçün olumlu sonuçlarına ilişkin verdikleri cevaplar aşağıdaki örneklerde sunulmaktadır:

"... İstanbul'a gelmenin iyi tarafı çalışmak oldu, kendi evimizi yapmak, çocukları büyütmek oldu başka ne olsun." (K1, kadın, 73 yaşında)

"... İstanbul'a gelmek ekonomik anlamda iyi oldu hem fabrikadan hem çiftçilikten para kazandık. Almanya'ya gitmek için fırsatımız oldu, sonra kendi çocuklarımızı da oraya götürdük düzenlerini orada kurdular. Bu mahalle yaşamamız için çok güzel güvenli, manzaralı sıkıldığımız zaman çıkıp balkona oturabiliyoruz." (K4, kadın, 87 yaşında)

"... Çalışıp para kazanıp çocuklara bakabildim, kimseye muhtaç olmadık. Kardeşlerime, yeğenlerimle yakın yerlerde olduk, birbirimize arkadaş olduk, destek odruk beraber vakit geçirebildik." (K15, kadın, 84 yaşında)

"... Paşabahçe'de yaşamamızın en iyi tarafı kendi evimin olması oldu çünkü çok uzun seneler kirada yaşadım. Çalışıp para kazanabileceğimiz yerler vardı, bu sayede kendi evimiz oldu." (K17, kadın, 65 yaşında)

"... Buranın doğası çok güzel, havası temiz, sessiz hem şehir gibi hem köy gibi yani." (K23, erkek, 75 yaşında)

"... Burası camiye, çarşıya yakın, sahilde vakit geçirebiliyorum. Burası bizim köye benziyor hem çarşı-pazar imkanı da var. Komşuluk çok iyi ve sosyal çevremiz çok geniş sıkılmıyorum hiç." (K26, erkek, 80 yaşında)

Göçün olumsuz yanları değerlendirildiğinde, bireylerin göç ettikten sonra en çok ekonomik güçlüklerle karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Bireylerin memleketlerinden yine ekonomik nedenlerle göç ettikleri göz önüne alındığında, Paşabahçe'ye geldikleri ilk yıllarda yeterli birikimlerinin olmaması ve yeni bir düzen kurmalarının gerekmesi gibi nedenlerin ekonomik güçlük yaşamalarında önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Ancak katılımcıların Paşabahçe'ye göç etme nedenleri arasında yer alan akraba ve hemşeri çevrelerinin de bu bölgede olması ve kendilerine yardım edeceklerini düşünmeleri, düzenli bir işe girme olanaklarının olması gibi nedenler ekonomik zorluklara rağmen bireylerin göç kararı almalarını sağladığı, katılımcıların verdikleri yanıtlarda görülmektedir.

Son yıllarda komşuluk ilişkilerinin kalmaması, buraya göç eden ilk nüfusun yaşlanması ve genç bireylerin kent merkezine yakın yerlerde yaşamayı tercih etmesi gibi nedenlerle destekleyici çevrenin azalmış olması gibi nedenler ile çevrede güvenlik açısından olumsuz şartların ortaya çıktığı öğrenilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların göçün olumsuz sonuçlarına ilişkin verdikleri cevaplar aşağıdaki örneklerde açıklanmaktadır:

“Genel olarak geçim sıkıntısı yaşadık. Bir de herkes birbirini eskisi gibi çok tanımadığından suçlar yükseldi eskiden daha güvenliydi ortalık.” (K1, kadın, 73 yaşında)

“Olumsuz bir yanını görmedim. İlk geldiğimizde elektrik su, yol yoktu. Bu oturduğumuz evin inşaatında suyu biz çeşmeden kovalarla taşıdık, yollar hep çamur içindeydi kendimiz komşularla birlikte kazmalarla küreklerle düzelttik bu yolları. Bu mahalledeki herkes bizimle aynı sıkıntıları çekti o yüzden bu evleri yolları yaparken hep birlikte yaptık, birbirimize yardım ettik. O zaman çok zorlandık ama şimdi rahat ettik.” (K6, kadın, 81 yaşında)

“Buraya geldiğimden beri olumsuz hiçbir durumla karşılaşmadım.” (K9, kadın, 65 yaşında)

“Benim dedemler buraya ilk geldiklerinde ev, iş, para olmadığı için zorlanmışlar ama ben burada doğdum büyüdüm. Kendimi bildim bileli buradayım ve bir zorluk görmedim.” (K22, erkek, 79 yaşında)

“Paşabahçe’ye ilk geldiğimizde şimdiki kadar kalabalık değildi daha sakindi. Etraf şimdi çok kalabalık, yabancı da çok onun dışında bir sorunum yok.” (K25, kadın, 79 yaşında)

“İstanbul’a ilk geldiğimde kalacak bir yerim yoktu, ev alabilmek için para biriktirmem gerekiyordu. Yıllarca çalıştığım yerin bir odasında yaşamam gerekti, bunlar beni çok zorlamıştı.” (K26, erkek, 80 yaşında)

Yaşlı Bireylerin Kentsel Dönüşüme İlişkin Değerlendirmeleri

Bu bölümde yaşlı bireylerin kentsel dönüşüme ilişkin değerlendirmeleri olumlu ve olumsuz yönleri ile açıklanmıştır. Yaşlı bireylerin çoğunlukla (26 kişi) alıştıkları çevreden uzaklaşma, hukuki süreçler ve konut tipinin değişmesi gibi nedenler ile kentsel dönüşüm istemedikleri ve karşı çıktıkları belirlenmiştir. Kentsel dönüşüm ile ilgili çekinceleri olanların sayısı azdır. Kentsel

dönüşüm olmasını isteyen ise yalnızca bir kişidir. Bu kişinin kentsel dönüşüm olmasını isteme nedeni ise daha güzel ve konforlu bir eve sahip olmaktır (Tablo 4).

Tablo 4: Yaşlı Bireylerin Kentsel Dönüşüme İlişkin Değerlendirmeleri İle İlgili Temalar

Nedenler	Kentsel dönüşüm istemiyor	Kentsel dönüşüm hakkında çekinceleri var	Kentsel dönüşüm istiyor
Alışılmış çevre	14	-	-
Hukuki süreçler	6	1	-
Konut tipinin değişmesi	4	-	-
Ekonomik nedenler	2	-	-
Daha güzel ve konforlu bir ev	-	2	1

Yaşlı bireylerin tamamına yakınının kentsel dönüşüme olumsuz baktıkları ve hiçbir şekilde kentsel dönüşüm olmasını istemedikleri anlaşılmaktadır. Yaşlı bireyler, özellikle alıştıkları ve tanıdıkları çevre içinde kalmak istediklerini ifade etmişlerdir. Yaşlı bireylerin büyük çoğunluğu Karadeniz bölgesinden göç ettikleri ve yakın çevrelerindeki bireyler akrabaları olduğu için kentsel dönüşüm hareketinin bu yapıyı bozacağını düşünmektedirler.

Yaşlı bireyler bu çevre içinde kendilerini değerli hissetmekte ve güvende olduklarını düşünmektedirler. Yaşlı bireylerin tamamı 20 yıldan daha uzun süre aynı yerde yaşadıklarını ve çevreleriyle herhangi bir problem yaşamadıklarını; aksine birbirlerine destek olduklarını belirtmişlerdir. Yaşlı bireyler, kendileri için bu destek ortamının çok önemli olduğunun üzerinde özellikle durmuşlardır.

Yaşlı bireylerin kentsel dönüşüm istememelerindeki bir önemli faktör de hukuki süreçlerde yaşayacaklarını düşündükleri zorluklar oluşturmaktadır. Yaşlı bireyler, tapu konusunda belirsizlik olduğunu ve bu nedenle kendilerine uygun görülen maddi karşılığın çok az olacağını ya da hiçbir maddi karşılık söz konusu olmadan evlerinden çıkartılacaklarını düşünmektedirler.

Kentsel dönüşümün kabul edilmemesinin bir diğer nedeni ise yaşanan konut tipinin değişeceği düşüncesidir. Yaşlı bireylerin büyük çoğunluğu şu an

bahçeli ve müstakil evlerde yaşamaktadırlar ve kentsel dönüşüm yapıldıktan sonra bahçeli bir evde oturmak istemelerine rağmen apartman dairesinde yaşamak zorunda kalacaklarını belirtmektedirler. Yaşlı bireyler, konut tipindeki bu değişimin yaşam biçimlerine uygun olmadığını açıklamaktadırlar. Yaşlı bireyler, bu konulardaki görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“... Kentsel dönüşümle ne yapmaya çalıştıklarını bilmiyorum. Eğer düzgün bir şekilde yapılırsa ve herkese hakkı verilirse yapılsın hem yollar hem evler daha düzenli ve planlı olur. Ama şimdiki halimde de yaşamayı isterim.” (K2, erkek, 65 yaşında)

“... Evin değeri artar mı tam bilmiyorum, kiracı olarak oturduğum için. Ama eğer yeni evler yapılırsa kiralar çok artar, yeni evlerde başka giderler de oluyor aidat falan, o zaman burada yaşayamam başka bir yere taşınmam gerekir. Evim ve işim de burada olduğundan hem evimden hem işimde olmuş olurum.” (K10, kadın, 65 yaşında)

“... Kentsel dönüşüm istemiyorum, evleri elimizden almasınlar yeter, zaten yaşam pahalı bir de evsiz kalırsak bilmiyorum ne olur.” (K12, erkek, 68 yaşında)

“... Dönüşüm istemiyorum, şimdiki halimden çok memnunum, hayatımın yarısından fazlası bu evde geçti, burada da bitsin istiyorum.” (K13, kadın, 77 yaşında)

“... Evimi vermek istemiyorum. İyi ev verseler bile komşularıyla akrabalarımınla şimdiki gibi yakın olamayız, her birimiz bir yere dağılır.” (K19, kadın, 70 yaşında)

“... Kesinlikle bu evden iyisini bana veremezler. Apartmanda tıklıp kalmak istemiyorum. Buralara villa yaparlarsa da bizi içeri almazlar. Elimize biraz para verip gönderirler bizi.” (K20, erkek, 85 yaşında)

“... Kentsel dönüşüme evimi vermem, apartmanda oturmam, bahçe lazım bana. Burada geniş bahçem var, meyve ağaçlarım sebzelerim var. Her gün sabah kalkınca ilk onlara bakıyorum, akşam suluyorum. Bana uğraş oluyor sıkıntım kalmıyor.” (K23, erkek, 75 yaşında)

“... Daha iyi bir eve çıkabileceğimi düşünüyorum hem daha geniş olur hem de

daha az merdiveni olur benim için daha rahat olur.” (K11, kadın, 68 yaşında kodlu katılımcı)

Yaşlı bireyler, fiziksel anlamda daha iyi koşullara sahip bir evde oturmayı istemektedirler. Ancak kentsel dönüşüm ile ilgili belirsiz olan süreçler nedeniyle yaşlı bireylerin bu konuda kararsız kaldıkları gözlenmektedir. Özellikle yaşlı bireylerin, kentsel dönüşüm sonrası konutlarının ekonomik değerinin artıp artmayacağına ilişkin belirsizlik bu konudaki değerlendirmelerine yansımaktadır.

Tablo 5: *Kentsel Dönüşüm Sonrası Konutların Ekonomik Değerindeki Değişmelerine İlişkin Temalar*

Değerlendirmeler	Sayı
Konutunun değeri artmayacak	10
Konutuma uygun ücret verilmeyecek	9
Fikrim yok	6
Konutunun değeri artacak	5

Yaşlı bireylerin çoğunluğu yaşamakta oldukları konutlarının değerinin artmayacağını düşünmektedirler. Konutuna uygun ücret verilmeyeceğini düşünenlerin sayısı da az değildir. Bunun yanı sıra yaşadıkları konutun ekonomik değeri hakkında fikri olmayan ve konutlarının değerinin artacağını düşünen yaşlılar da olduğu görülmektedir (Tablo 5).

Yaşlı bireylerin yaşadıkları konutların kentsel dönüşüm sonrasında ekonomik değerinde yaşanacak değişim hakkındaki düşüncelerinin genel anlamda olumsuz olduğu görülmektedir. Çoğunlukla konutlarının değerinin artmayacağını düşünmektedirler. Bunun nedeni yaşadıkları evlerin tapularının olmaması, tapularının ortakları olması ya da sahip oldukları tapuların yerlerinin kendi evlerinin yerini karşılamaması gibi konulardır. Kentsel dönüşüm sonrası belirtilen nedenlerle yaşlı bireyler, evlerinin maddi olarak karşılığını alamayacaklarını düşünmektedirler. Ayrıca yaşlı bireyler, evlerinin ekonomik değerinin artmayacağını, artması halinde de herhangi bir hak iddia edemeyeceklerini ve evlerinden çıkartılarak mülksüz kalacaklarını ifade etmişlerdir. Kendilerine evlerinin maddi karşılığı olarak uygun ücretin verilmeyeceğini düşünen çok sayıda yaşlı bulunmaktadır. Buna göre yaşlı

bireyler, evleri karşılığında alacakları paranın kentsel dönüşüm sonrası kendi evlerinin yerine yapılan evleri almaya yetmeyeceğini ve zorunlu olarak kent merkezinden daha uzakta bulunan bölgeye istekleri dışında taşınmaları gerekeceğini de söylemişlerdir.

Konutların ekonomik değerindeki değişimin nasıl olacağı hakkında bir fikri olmayan katılımcılar, tapu konusunda yaşanan belirsizlikler nedeni ile nasıl bir yol izlenecekleri hakkında bir fikirleri olmadığını ve evlerinden ayrılmak istemediklerini belirtmişlerdir. Yaşadıkları konutun değerinin artacağını düşünen katılımcılar ise yaşadıkları konutlardan ziyade konutlarının bulunduğu bölgenin ekonomik karşılığının yükseleceğini ancak bunun çok küçük bir kısmının kendilerine verileceğini düşünmektedirler. Ayrıca bölgenin değerinin artmasından ve kentsel dönüşüm gerçekleşikten sonra kendilerine yeni bir ev verilse bile burada sosyal ve ekonomik olarak yaşamakta zorlanacaklarını ve başka bir bölgeye istemeseler de göç etmek zorunda kalacaklarını ifade etmişlerdir. Buna göre katılımcıların kentsel dönüşüm sonrasında yaşadıkları konutların ekonomik değerinin artmasına ilişkin görüşleri aşağıdaki örneklerde sunulmaktadır:

“... Ne kadar para verirlerse versinler evimi değiştirmek istemem.” (K4, kadın, 87 yaşında)

“... Evimizin ederi kadar para vermezler bize, biraz para verip gönderirler öyle bir şey olursa.” (K8, erkek, 70 yaşında)

“... Parasal konuyu tam bilmiyorum ama tapu işlerimiz mahkemelikmiş.” (K9, kadın, 65 yaşında)

“... Burada hem evimiz hem dükkanımız var, dönüşümden sonra değerlerinin artacağını düşünüyorum.” (K11, kadın, 68 yaşında)

“... Bize para verip vermeyecekleri de belirsiz, bizi burada tutup tutmayacakları da belirsiz. Ben bu saatten sonra düzenimi bozmak istemiyorum.” (K16, erkek, 80 yaşında)

“... Tapularımızda belirsizlikler olduğundan dönüşüm olsa da bize para vermezler hatta yaşadığımız evlerden de kovuluruz.” (K18, erkek, 80 yaşında)

Yaşlı Bireylerin Yerinde Yaşlanmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Bu bölümde yaşlı bireylerin yerinde yaşlanmaya ilişkin değerlendirmeleri kapsamında yaşadıkları çevreye ilişkin görüşleri, ihtiyaç duyduklarında bakım almak istedikleri kaynaklar, evlerinden duydukları memnuniyet ve kendi mahallelerinde kentsel dönüşüm isteyip istemedikleri incelenmiştir.

Tablo 6: Yaşlı Bireylerin Yaşadıkları Çevreye İlişkin Görüşleri İle İlgili Temalar

Olumlu görüşler	Sayı	Olumsuz görüşler	Sayı
Komşuluk ilişkileri gelişmiş	26	Kısıtlı erişilebilir çevre	8
Tanıdık sosyal çevre	22	Yetersiz ulaşım imkanları	5
Hizmet alınan kurumları yakınlığı	21		
Yeterli ulaşım imkanları	11		
Müstakil konut yapısı	11		
Olumlu çevre koşulları	11		
Güvenli çevre	7		

Yaşlı bireylerin tamamı gelişmiş komşuluk ilişkilerinden ve eski mahalle kültürünün korunmasından memnun olduklarından ve bu durumun kendilerini daha güvende hissetmelerini sağladığından bahsetmişlerdir. Komşuluk ilişkilerinin bu ölçüde gelişmiş olmasında, bölgede yaşayan bireylerin hemşeri ya da yakın çevresinde oturan kişilerin akraba olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu İstanbul'a aynı ya da yakın memleketlerden göç etmiştir. Ailede yaşayan bir birey göç ettikten ve düzenli bir gelir elde ettikten sonra kendi ailesindeki diğer bireyleri de göç etmeleri için teşvik ederek, yakın bölgelerde ikamet etmelerini sağlamıştır. Bu göç hareketi ile bireyler birbirlerine destekleyici bir ortam oluşturmuştur. Araştırmaya katılan yaşlı bireylerin, kendilerinden yaşça daha küçük kişiler tarafından kendilerine saygı duyulduğunu hissettiklerini belirtmelerinde, bu destekleyici sosyal çevrenin varlığının belirleyici olduğu gözlenmiştir.

Yaşlı bireyler, sosyal çevrelerinin destekleyici olduğunu söylerlerken, hizmet aldıkları hastane, banka ve çeşitli dükkanların kendilerine yakın ve ulaşılabilir olmasından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Yaşlı bireylerden bazıları hizmet kurumlarının yakın olmasının yanında kendileri için ulaşılabilir

olduğunu; yani yeterli ulaşım imkanlarının olduğunu da söylemişlerdir. Ayrıca bölgede bulunan evlerin büyük çoğunluğunun müstakil ve bahçeli olduğu ifade edilmiştir. Yaşlı bireyler, bahçesi olan bir evde yaşamayı özellikle istediklerini, bahçe ile uğraşmaktan keyif aldıklarını ve bir apartman dairesinde yaşamak istemediklerini söylemişlerdir. Yaşanan evlerin çoğunun bahçeli olması yaşlı bireylerin yaşadıkları çevreyi daha olumlu değerlendirmelerini sağladığı gözlenmiştir.

“... Bu mahallenin doğası çok güzel, her yer yeşil, hem evin bahçesinde meyve ağaçları ve bostanlarımız var. Evlerin neredeyse hepsi müstakil. Bizim ev de müstakil bahçemiz var eskisi gibi çok çıkamasam da çıkıyorum yine. Torunlarım gelince bahçede oynuyorlar. Bazen komşularımızla birlikte iniyoruz bahçeye, onlarla ilişkilerimiz de çok güzel zaten çoğuyla hemşeriyiz ya da Karadenizliler hep. Hastaneyle işimiz olduğunda hemen inip halledebiliyoruz yakın olması önemli benim için.” (K1, kadın, 73 yaşında)

“... Buradaki evler küçük, yeni yapılan yerler gibi kalabalık değil, ondan herkes birbirini tanıyor. Mesela bakkaldan bir şey istiyorum eve kadar getiriyorlar, ben taşıyamıyorum çünkü. Mahalledeki gençler, çocuklar bizi seviyor sayıyorlar. Komşularımızla da kaç yıldır beraberiz bir sorun yaşamadık. Üst katımda oğlumlar yaşıyor, her zaman görüşüyoruz, bir ihtiyacımız olsa ilk onlar yardım ediyor. Kendimiz halletmemiz gereken iş olursa da taksi çağırıp gidiyoruz hastaneye bankaya falan onlar da eve yakın zaten.” (K3, kadın, 77 yaşında)

“... Bu mahalle çok sakin çok güzel, hırgür olmaz hiç, herkes tanır birbirini, kapıları bile kilitlemem hala. Akrabamız da çok burada, sokağın başından eve gelene kadar baya zaman geçer, iki lafederiz herkesle. Evde sıkılırsam da kapının önüne çıkıyorum veya aşağıda bahçemiz var uzaktan onu izliyorum yeşillikleri falan inemiyorum merdivenlerden artık. Bir işim olduğunda çocuklar arabayla götürüyor ya da taksi çağırıp gidiyorum yakın zaten her yer.” (K5, kadın, 74 yaşında)

“... Burada çocuklarımla birbirimize yakın oturabiliyoruz, çocuklarımdan biriyle bu evde altlı üstlü oturuyoruz, diğer çocuğum da bu sokakta oturuyor. Komşularımız yıllardır tanıdığımız kişiler, o yüzden daha güvenli geliyor. Geçen yıl bir hırsızlık olayı olmuştu mesela bütün mahalle bir araya gelmişti, herkes birbirine yardımcı olmuştu.” (K8, erkek, 70 yaşında)

"Komşularımız çok iyi, birbirimizi tanıyoruz zaten. Biz bu evi yaparken komşularımız yine aynı evlerinde oturuyordu, evi yaparken çok yardımları dokundu bize. Bacaklarım ağrıdığı için mahallenin dışına çıkamıyorum, her yer merdiven yokuş burada ama bahçeye inip hava alabiliyorum. Komşularımız çok iyi, birbirimizi tanıyoruz zaten. Biz bu evi yaparken komşularımız yine aynı evlerinde oturuyordu, evi yaparken çok yardımları dokundu bize. Bacaklarım ağrıdığı için mahallenin dışına çıkamıyorum, her yer merdiven yokuş burada ama bahçeye inip hava alabiliyorum." (K12, erkek, 68 yaşında)

"... Komşularım akrabalarım zaten. Oğlum benim alt katımda yaşıyor, kızım karşı evde oturuyor, kardeşlerim de yan evde oturuyor. Hepimiz birbirimize destek oluyoruz, iyi zaman geçiriyoruz. Balkona çıkıp sohbet ediyoruz bahçeye inip yemek yiyoruz zaman geçiyor. Günlük ihtiyaçları çocuklar alıp geliyor, istersem ben de gidiyorum ama bu yaştan sonra zor geliyor." (K19, kadın, 70 yaşında)

Bu açıklamalar yaşlı bireylerin genel olarak yaşadıkları çevreden memnun olduklarını ve kendilerini güvende hissettiklerini ifade etmektedir. Bu çevrede bakıma ihtiyaç duyduklarında, kimden bakım almak istedikleri ile ilgili değerlendirme yapmaları istenmiştir.

Tablo 7: Yaşlı Bireylerin Bakım İhtiyaçlarını Karşılama İstedikleri Kaynaklara İlişkin Temalar

Katılımcıların tercihleri	Sayı
Yakınımda olan çocuklarım	19
Eşim	11
Akrabalarım	10
Çocuklarım	8
Komşularım	7

Buna göre yaşlı bireylerin, bakım ihtiyacını karşılamak üzere en çok kendine yakın ikamet eden çocuklarından destek almayı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Bunu eşi, akrabaları, diğer çocukları ve komşuları izlemektedir.

Yaşlı bireyler, bakıma ihtiyaç duyduklarında bunu karşılamak için tek bir tercih yapmak yerine birden fazla bakım kaynağı belirtmişlerdir. Buna göre katılımcıların birden fazla seçeneğinin olması, bakım ihtiyacının sağlanması

adına olumlu bir özellik olarak değerlendirilebilmektedir. Yaşlı bireylerin, bir bakım ihtiyacı olduğunda, bakımın kim tarafından verilmesini isteyecekleri hakkındaki tercihleri incelendiğinde; kendilerine yakın ikamet eden çocuklarını öncelikli olarak seçtikleri görülmüştür.

Katılımcıların büyük çoğunluğu çocukları ile altlı üstlü oturduklarını ya da aynı sokakta yaşadıklarını belirtmişlerdir. Buna göre yaşlı bireyler kendilerine en yakın olan çocuklarını bakım konusunda ilk seçenek olarak tercih etmektedirler, uzakta oturan çocuklar ise bakım kaynağı olarak daha az tercih edilmektedir. Bu durum, yaşlı bireylerin çocuklarının yaşam düzenlerini bozmak istememelerinden ve uzakta olduklarından gelmelerinin daha zor olduğunu düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Eşi hayatta olan yaşlılar ise öncelikli olarak eşlerinden bakım almak istediklerini ifade etmişlerdir. Ancak kendilerine eşlerinin bakmasını isterlerken; eşlerinin de yaşlanmış olduğunu ve bazı durumlarda yardıma ihtiyaçları olduğunu belirterek, bu gibi durumlarda da çocuklarından yardım almayı istediklerini söylemişlerdir.

Yaşlı bireylerin bakım almak amacıyla en son tercih ettikleri kaynaklar ise akrabalar ve komşulardır. Yaşlı bireyler, araştırma sırasında yaşadıkları yerde komşularının aynı zamanda akrabaları veya hemşerileri olduğunu belirtmesi nedeniyle, akrabalar ve komşulara yönelik bakım tercihlerinin birlikte değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Yaşlı bireyler, akrabalarının aynı zamanda komşuları olmasından dolayı kendilerini yalnız hissetmediklerini, herhangi bir ihtiyaçları olması halinde bir şekilde karşılanabileceğini düşünmektedirler.

Çevrenin akrabalarından ve hemşerilerinden oluşması, yaşlı bireyler için destekleyici bir ortam sunmakta ve bakım ihtiyacı söz konusu olduğunda, bakım alıp alamayacağına dair endişe yaşamamalarını sağlamaktadır. Kurum bakımının hiçbir yaşlı tarafından tercih edilmediği ve seçenek olarak görülmediği anlaşılmıştır. Buna göre katılımcıların herhangi bir bakım ihtiyacının ortaya çıkması halinde tercih edecekleri kaynaklara ilişkin düşünceleri aşağıdaki örneklerde verilmiştir:

“Hasta olduğumda çocuklarım bana bakıyor, hem alt katımızda hem de üst katımızda çocuklarım oturuyor.” (K1, kadın, 73 yaşında)

“Allah’a şükür sağlığım yerinde ama hasta olursam ilk önce karım bana bakar

sonra üst katta oğlum var ya da diğer çocuklarım bana bakarlar." (K2, erkek, 65 yaşında)

"Hasta olduğumuzda kocamla birbirimize bakmaya çalışıyoruz ama yardım gerekirse oğlum üst katta oturuyor, onlar yardım ediyor ilk. Onun dışında bir sürü akraba var bu yakınlarda." (K3, kadın, 77 yaşında)

"Eşim ve çocuklar bir ihtiyacım olduğunda, hasta olduğumda bakarlar sağ olsunlar. Komşularımdan da yardım isteyebilirim, ellerinden geldiği kadar yardım ederler." (K8, erkek, 70 yaşında)

"5 yıldır bu yatakta yaşıyorum, bakımımı eşim yapıyor çocuklarım da yardım ediyor." (K22, erkek, 79 yaşında)

"İhtiyacım olduğunda çocuklarım geliyor zaten aynı mahallede oturuyoruz, ev işlerini yapıyorlar. Ayaklarım rahatsız, sargılarının yapılması gerekiyor, onu da kocam yapıyor." (K25, kadın, 79 yaşında)

"Komşular bir ihtiyacım olduğunda gelip yardım ediyorlar onlar da uzaktan akrabamız aslında. Olmadı çocuklar geliyorlar ama onlar uzakta oturduğu için her zaman gelemeseler de gelince tüm ihtiyaçlarımı görüyorlar." (K29, kadın, 70 yaşında)

Yaşlı bireyler yaşadıkları çevreden fiziksel ve sosyal destek açısından memnun oldukları kadar yaşadıkları evden de çoğunlukla memnun olduklarını ifade etmektedirler.

Tablo 8: Yaşlı Bireylerin Yaşadıkları Evin Özelliklerine İlişkin Değerlendirmeleri İle İlgili Temalar

Katılımcıların değerlendirmeleri	Sayı
Evimden memnunum	25
Evimden memnunum ama tadilat gerekiyor	4
Evimden memnun değilim	1

Evlerinden memnun olan bazı yaşlı bireyler, evlerinin tadilata ve yeni düzenlemelere ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir. Yalnızca bir kişi yaşadığı konuttan memnun olmadığını ifade etmiştir (Tablo 8).

Yaşlı bireylerin evlerinden çoğunlukla memnun oldukları gözlenmektedir. Yaşlı bireylerin çoğu yaşadıkları evi kendilerinin yaptığını, bu nedenle

yaşanmışlık ve anıları da barındırdığını ve manevi değerinin çok yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda yaşlı bireyler, yaşadıkları evin bahçeli olmasının kendileri için önemli olduğunu, burada vakit geçirmekten hoşlandıklarını söylemişlerdir. Yaşlı bireylerin yaşamakta oldukları evler genel itibariyle 2-3 katlı olup, diğer katlarda aile üyeleri ve/veya akrabalar ikamet etmektedir. Aile üyelerinin birlikte ikamet etmesi yaşlılar tarafından istenen ve olumlu bir durum olarak aktarılmıştır.

Evinden memnun olup bazı eksiklerinin olduğunu ve tadilat gerektirdiğini belirten yaşlı bireyler, ekonomik nedenlerle ya da evlerinden zorla çıkartılma endişesiyle gördükleri eksiklikleri tamamlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Evinden memnun olmadığını belirten yaşlı birey ise daha büyük ve yeni bir evde oturmak istediğini belirtirken, kendisiyle birlikte yaşamakta olan çocuklarının ve torunlarının evlerinden memnun olduğunu söylemiştir. Buna göre katılımcıların ikamet ettikleri konutun niteliği hakkındaki görüşler aşağıdaki örneklerde sunulmaktadır:

“... Yaşadığım evden çok memnunum ama ev yamaçta olduğundan merdiven, yokuş çok var, belli bir yaştan sonra zor oluyor.” (K1, kadın, 73 yaşında)

“... Evimden çok memnunum, İstanbul'a ilk geldiğimizde yaptırdığımız ev burası, zaman içinde eskiyen yerleri oldu ama onları da yaptırmıştık, o yüzden memnunum bir eksikim yok.” (K5, kadın, 74 yaşında)

“... Yaşadığım evden memnunum, onca yıl kirada oturduktan sonra nasıl memnun olmam. Bu evin yeri annemden kaldı, biz de elimizdekilerle, komşuların yardımıyla yaptık bu evi. İnşaatta komşularımız da çalıştı, yardım etti, tek başımıza olsak yapamazdık bu evi ne paramız ne gücümüz yeterdi.” (K17, kadın, 65 yaşında)

“... Yaşadığım evden memnunum, bir eksikliği yok. Diğer katlarda da oğlum ve kızlarım aileleriyle birlikte oturuyor, hepimize yetiyor.” (K18, erkek, 80 yaşında)

“... Evimden çok memnunum, kendim yaptım bu evi, ustayla birlikte çalıştık. Eşim öldükten sonra kızım ve torunumla birlikte yaşamaya başladık. Şimdi torunum da evlenecek ona da üst katta yer yaptık, orada oturacak. Geniş bahçemiz var, sabah kalkınca onlara bakıyorum, kendime geliyorum.”

Dışarı çıkmazsam bir şeyler yapmazsam kendimi kötü hissediyorum. Kahvaltıda bahçeden topladıklarımızı yiyoruz, apartmanda olsak böyle bir şey yapamam. Torunum da seviyor burayı, yoksa taşınmak isterdi zaten.” (K20, erkek, 85 yaşında)

“.. Ben doğduğumdan beri aynı evde yaşadım, başka yer görmedim, buradan çok memnunum. Başka bir yerde yaşayamam ölürüm. Evimizde doğalgaz yok, hem bağlatma ücreti fazla hem de evimizi elimizde alırlar diye bağlatmadık.” (K22, erkek, 79 yaşında)

“Evimi bahçemi seviyorum eskiden hem bostan yapardım hem de hayvan beslerdim artık bacaklarım rahatsız olduğundan inip de yapamıyorum. Evimden memnunum balkonumda oturmayı seviyorum.” (K25, kadın, 79 yaşında)

Yaşlı bireylerin, yaşamlarının neredeyse tümünü geçirdikleri evlerinden, mahallelerinden ayrılmak istemedikleri, ömürlerinin sonuna kadar burada yaşamak istedikleri anlaşılmaktadır. Hatta yaşadıkları evden ve mahalleden taşınmanın onlar için “ölüm” anlamına geldiği görülmektedir. Bu nedenle yaşlı bireyler, yaşadıkları mahallede kentsel dönüşüm istememekte ve karşı çıkmaktadırlar.

Tablo 9: Yaşlı Bireylerin Yaşadıkları Mahallede Kentsel Dönüşüm İsteme Durumları

Katılımcıların değerlendirmeleri	Sayı
Kentsel dönüşüm istemem	29
Kentsel dönüşüm isterim	1

Yaşlı bireylerin tamamına yakını yaşadıkları mahallede kentsel dönüşüm uygulamalarının yapılmamasını ve mahallenin yeniden şekillendirilmemesini istemektedirler. Yaşlı bireyler, çoğunlukla yaşadıkları evi ve mahallenin sokaklarını kendi çabaları ile inşa ettiklerini bu nedenle kimsenin bu bölgeyi kendilerinin izni olmaksızın değiştirmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun yanında çok uzun süredir burada yaşadıklarını, bu süre içinde iyi kötü birçok yaşanmışlıkları ve anıları olduğunu, buradaki yaşamı sevdiklerini ve değiştirmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda yeni bir bölgenin yaşayış şartlarına uyum sağlamakta zorlanacaklarını, istedikleri şekilde yaşayamayacaklarını belirtmişlerdir. Diğer yaşlı ise daha temiz ve güvenli şartlara sahip olan, çocuklar için daha uygun bir bölgede yaşamak istediğini

bu doğrultuda kentsel dönüşüm uygulamalarına sıcak baktığını ifade etmiştir. Buna göre katılımcıların yaşadıkları bölgede kentsel dönüşüm uygulamalarına ilişkin görüşleri aşağıdaki örneklerde sunulmaktadır:

“... Bu yaşımdan sonra yeni bir yere taşınmaya, oraya alışmaya gücüm yetmez. Her yerin düzeni farklı oluyor, apartmanda falan oturmak yabancı geliyor. Dönüşüm olursa güvenli olmaz herkes bir yere dağılır, şimdi herkes birbirini tanıyor daha güvenli geliyor o yüzden.” (K6, kadın, 81 yaşında)

“... Benim için çok önemli değil aslında, daha temiz, daha güvenli bir çevrede oturmayı isterim.” (K11, kadın, 68 yaşında)

“... Kocamın anısı var bu evde, bu evi yaparken sırtımızda taşıdık malzemeleri, çoluk çocuk, mahalleli hep birlikte yaptık bu evi, bu mahalleyi. Bu ev bu mahalle yıkılırsa hepsini kaybederim. Allah göstermesin bana o günü.” (K13, kadın, 77 yaşında)

“... Üzülürüm, yani iyi kötü günlerimiz oldu, bu günlere geldik. Şimdiye kadar yaşadığımız her şeyi bu evde bu sokakta yaşadık, anılarımız var, hayatımız var burada.” (K19, kadın, 70 yaşında)

“... Yaşadığım yerin, birlikte yaşadığım insanların değişmesini istemiyorum. Dönüşüm olursa komşuların her biri bir yana dağılacak çevremiz yabancı olacak daha kötü olacak.” (K27, kadın, 79 yaşında)

“... Kentsel dönüşüm olursa etraf yabancı olur bana, kimse kimseyi tanımaz. Evimin önüne çıkıp rahatça oturamam.” (K30, kadın, 67 yaşında)

Sonuçlar

Çalışmada yaşlı bireylerin göç ve yerinde yaşlanma bağlamında kentsel dönüşümle ilgili değerlendirmeleri araştırılmıştır. Çalışmada, yaşlı bireylerin göç etmiş olmaktan ve bu bölgede yaşamaktan mutlu oldukları; geçen sürede yerinde yaşlanan bireylerin yaşamının kalan bölümünü kendi çevresi içinde yaşamak istedikleri ve bu nedenle kentsel dönüşüm uygulamalarını kabul etmedikleri belirlenmiştir.

Bu çalışmada göç ve yerinde yaşlanma faktörlerinin, yaşlı bireylerin kentsel dönüşüm uygulamalarına ilişkin görüşleri üzerinde belirleyici etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşlı bireylerin tamamına yakını

gençlik dönemlerinde ekonomik nedenler ile göç etme kararı almış olup, göç edilecek bölgenin seçiminde istihdam koşulları belirleyici olmuştur. Çalışmaya katılan yaşlıların büyük çoğunluğunun Karadeniz bölgesinden göç ettikleri ve Paşabahçe'de çoğunlukla Karadeniz bölgesinden göç eden nüfusun yaşamakta olduğu öğrenilmiştir. Bu durumu ortaya çıkaran iki önemli koşul belirlenmiştir. İlk olarak; düzenli bir gelir ve sigortalı bir iş için İstanbul'a göç edenlerin, konut ile ilgili koşullarını iyileştirdikten sonra, memleketlerinde bulunan diğer aile üyelerini, akrabalarını ve hemşerilerini de beraberinde getirmek amacıyla teşvik edici ve destekleyici rol oynadıkları ortaya çıkmıştır. İstanbul'a göç eden bireyler, birbirlerinden kopmamak, birbirlerine destek olmak ve geleneksel nitelikteki çevrede yaşamlarını devam ettirmek için birbirlerine yakın yaşamayı tercih etmişlerdir. İkinci olarak, doğal çevrenin göç edilen bölgeye benzer nitelikte olmasıdır.

Paşabahçe mahallesinin göç almasındaki temel etken Paşabahçe Cam Fabrikası, Tekel Fabrikası ve Beykoz Kundura Fabrikası'nın bulunmasıdır. Göç hareketinin hızlanması ve göç edenlerin birbirlerine yakın yaşamak istemesi; ancak konut sayısının yetersiz olması, konutların fiziki yapısının istenen şekilde olmaması, var olan konutların pahalı olması ve gecekondu yapmak için boş arazilerin bulunması gibi nedenler ise Paşabahçe mahallesinin gecekondu bölgesi olmasına neden olmuştur.

Yaşlı bireyler, gençlik döneminde düzenli bir iş bulma ve ev sahibi olma, fiziksel anlamda göç ettikleri bölgeye benzemesi ve doğal çevrenin istedikleri gibi olması, bölgede çocukları için uygun eğitim olanaklarının olması gibi nedenler ile Paşabahçe mahallesine göç etmişlerdir. İstihdam ve düzenli bir iş bulma gibi nedenler ile göç edenler, ilk zamanlarda ekonomik zorluklar yaşamışlardır.

Paşabahçe mahallesinin Karadeniz bölgesi ile benzer nitelikte olması ve bölgede yaşayan bireylerin büyük çoğunluğunun Karadeniz bölgesinden gelmesi nedeniyle yaşam alışkanlıklarını çok fazla değiştirmemişlerdir. Bu durum göç eden bireylerin "köy hayatını kente taşıyabilmelerini" sağlamıştır. Paşabahçe mahallesindeki en yaygın konut tipi bahçeli müstakil evlerdir. Yaşlı bireyler için bahçeli bir evde yaşamının boş zamanları değerlendirme, bahçeye emek verme açısından ayrı bir önemi vardır. Paşabahçe mahallesi, ekonomik

açıdan diğer bölgelere göre daha ucuzdur. Yaşanan bölgede ev kiralari çevre bölgelere göre daha ucuz olup, ev sahipleri ve kiracılar arasında akrabalık, hemşerilik bağları bulunmaktadır.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de ekonomik anlamda güçlük yaşayan bireyler olduğunda çevre destekleyici bir tutum göstermektedir. Bu destek yaşlılar için daha da önemli olmaktadır. Bölgede hizmet alınabilecek hastane, banka, eczane ve postane gibi kurumlar bulunmakta ve hizmet alınmak istendiğinde kolaylıkla erişilebilmektedir. Yaşlılar, gençlik döneminden bu yana yaşadıkları çevreye ilişkin oluşturdukları bellek ile hizmetlere ne şekilde ulaşabileceklerini bilmekte ve İstanbul gibi bir metropolde yaşamalarına karşın kendi “güvenli” çevrelerinde kolaylıkla dışarıdaki işlerini yapabilmektedirler. Yaşlı bireylerin bu olumlu değerlendirmelerine karşın, artan hastalıkları ve yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan fonksiyon kaybı nedeniyle; bireyler, bölgede yokuş ve merdivenlerin fazla ve yolların dar olması nedeniyle erişim imkanlarının zaman zaman kısıtlandığını, yardım almaksızın istediklerini yapmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir

Tartışma

Yaşlı bireylerin, gençlik döneminde göç etmiş oldukları, yaşamlarını biçimlendirdikleri, güçlü sosyal bağlara sahip oldukları çevrenin değişmesini istemedikleri ve kentsel dönüşüme karşı çıktıkları görülmektedir. Ayrıca, kentsel dönüşüm ile ilgili yasal konularda bilgi sahibi olmamaları ve sürecin belirsizliği, yaşlılara kentsel dönüşümün olumlu bir yönü olmadığını düşündürmektedir. Çin’de yürütülen araştırmada; yaşlıların yerinde yaşlanma ile ilgili değerlendirmelerinde, kentsel dönüşüm bölgelerinde komşuluk ilişkileri, konutun durumu gibi konuların öne çıktığı görülmektedir. Çin’de yaşlıların kentsel dönüşüm sonrasında komşuluk ilişkilerinden ve konutlardan memnun olmadıkları belirlenmiştir (Jie ve Rosenberg, 2019).

Yaşlı bireyler, yaşamakta oldukları bölgeden memnuniyet duymaktadırlar. Bu nedenle kentsel dönüşüm uygulamalarının yapılmasını istememektedirler. Katılımcıların tamamına yakını 20 yılı aşkın süredir yaşamakta oldukları bölgenin, alışılmış sosyal ve fiziki çevrenin değişmesini istemediklerini ve bu çevrede yaşamlarını sürdürmek istediklerini ifade etmişlerdir. Yaşlı bireyler, yaşamakta oldukları konutların tapuları ile ilgili hukuki sorunların

olduğunu bu nedenle kentsel dönüşüm sonrası kendilerine yerleşim için yer verilemeyebileceğini, kent merkezine görece daha uzak konumda bulunan başka bir yere gönderilebileceklerini düşünmektedirler. Ev tapuları konusunda belirsizliklerin yaşanması ve yaşlıların evlerini kaybetme ihtimallerinin olması, kentsel dönüşüm uygulamalarına karşı olumsuz görüşlerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenlerle yaşlı bireyler, kentsel dönüşüm sonrası evlerinin ekonomik değerinin artacağını veya maddi kazanç sağlayacaklarını düşünmemektedirler.

Sivam ve Karuppanan (2000) yaptıkları çalışmada yaşlı bireylerin konutlarının içi kadar çevresinde bulunan sosyal çevrenin önemli olduğunu, çevre ile iletişim içinde olan yaşlı bireylerin kendilerini daha az yalnız hissettiklerini belirlemişlerdir. Bu çalışmada da yaşlı bireylerin komşularının aynı zamanda aile üyeleri, akrabaları ve/veya hemşerileri olduğu; bu nedenle kendilerini güvende hissettikleri ve yalnız olmadıkları; hasta olduklarında, kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde çevrelerinde kendilerine bakabilecek bireylerin olduğu bulunmuştur.

Yaşlı bireyler, yaşamakta oldukları evleri aileleri, akrabaları ve komşuları ile birlikte inşa etmişlerdir. Bu nedenle evlerinin manevi değeri büyüktür. Yaşlı bireyler, yaşamlarını geçirdikleri, diğer yaşam dönemleri ile yıllara yaşam kattıkları, anılarını biriktirdikleri, emek verdikleri, dostlukları ve komşuluk bağlarını oluşturdukları evlerinden, mahallelerinden ve bölgelerinden ayrılmak istememekte, burada "yerinde yaşlanma" yı istemektedirler. Kentsel dönüşümü ise yerinde yaşlanmanın önündeki en önemli engel olarak görmektedirler. Ayrıca yaşlı bireyler için kentsel dönüşüm ile ilgili hukuki süreçler, tapu, maliyet, maddi kayıplar gibi konulara ilişkin bilgi yetersizliği ve belirsizlik kentsel dönüşüme ilişkin kaygıları artırmaktadır. Diğer yandan bazı yaşlı bireylerin konutlarının tadilata ihtiyacının olması ve daha güzel ve konforlu bir konutta yaşama isteği bir yenilenme ihtiyacı olduğunu da göstermektedir. Bu nedenle kentsel dönüşüm alanlarında, yaşlı bireylere dönüşüm sürecine ilişkin hukuki ve mali konularda bilgi verilmesi, farkındalık kazandırılması, kayıpların ya da kazanımların açıkça belirtilmesi önemli bir haktır. Ayrıca bu dönüşümün ve yenilenmenin bölgenin doğal yapısına uygun olarak yatay ve bahçeli bir mimari ile düzenlenmesi, yer değiştirmeden yaşlı mahalle

sakinlerinin bu bölgede yaşamlarını sürdürmelerine olanak sağlanması oldukça önemlidir. Ayrıca yaşlılar için yaşlı/yaş dostu kent uygulamaları ve buna ilişkin çabaların artması yaşlı birey, ailesi, yaşadığı ev, hizmetlere erişimi bağlamında konunun bütüncül olarak değerlendirilmesini sağlayacaktır. Erişilebilir sağlık ve bakım hizmetleri, toplumsal destek, ev dışında zaman geçirilebilecek mekanların oluşturulması, topluma katılım, çalışma olanakları, ulaşım, evlerin geronteknolojik uygulamalar ile yaşlılık dönemine uygun hale getirilmesi, sosyal içirme ve itibar, bilgi ve iletişim olanaklarından yararlanma gibi hususlarda yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması yaşam kalitesinin iyileştirilmesinde önemli görülmektedir.

Kaynakça

- Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. ve Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty)*, 15 (1):37-75
- Akkar, Z. M. (2006). Kentsel Dönüşüm Üzerine Batıdaki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye. *Planlama Dergisi*, 36 (2), 29-38.
- Astin, F. and Long, A.F. (2009). Qualitative Resarch: An Overview. *British Journal of Cardiac Nursing*, 4(8), 390-393.
- Bacsu, J., Jeffrey, B., Abonyi, S., Johnson, ST., Novik, N., Martz, D. and Oosman, S. (2014). Healthy Aging in Place: Perceptions of Rural Older Adults. *Educational Gerontology*, 40 (1), 327-337.
- Baş T., Akturan U. (2017). Derinlemesine Görüşme. İçinde: *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ed.: Baş, T., Akturan, U., Seçkin Yayıncılık. Ankara. s: 113-117.
- Bogdan, R. C. and Biklen, S. K. (1992). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Çelik, F. (2005). İç Göçler: Teorik Bir Analiz. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 14(2), 167-184. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/cusosbil/article/view/5000001063/5000001754>
- Cho, J., and Trent, A. (2006). Validity in Qualitative Research Revisited. *Qualitative Research*, 6 (3), 319-340. <https://doi.org/10.1177/1468794106065006>
- Esendemir, Ş. (2016). Türkiyede Yerinde Yaşlanma ve Mekan Gerontolojisinin Temel Parametreleri. *Sosyoloji Dergisi*, 36 (1), 13-31.
- Evcil, N., Dökmeci, V. and Kiroğlu, G. B. (2006). Regional Migration in Turkey: Its directions and Determinants. *46th European Congress of the Regional Science Association*. Greece.
- Glaser, B. (1978). *Theoretical Sensitivity*. San Francisco: University of California.
- Gözübüyük Tamer, M. (2017). Yaşlı Hastalarına Bakım Veren Kadınların Deneyimleri Işığında "Evde Bakım Hizmetinin" Değerlendirilmesi *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26(1), s. 157-186 Erişim adresi: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=124258817&lang=tr&site=eds-live&authtype=ip,uid>

- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı Refahı*. Ankara: Kilit Yayınları
- Hammersley, M. (2007). The Issue of Quality in Qualitative Research. *International Journal of Research and Method in Education*, 30, 287–305.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2008). *Türkiye'nin Demografik Dönüşümü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Hoof, J., Kazak, J.K., Perek-Białas, J.M. and Peek, S.T.M. (2018). The Challenges of Urban Ageing: Making Cities Age-Friendly in Europe. *Intrnational Journal of Environmental Research Public Health*, 15, 2473
- İmamoğlu, V. (2015). İleri Yaşlardaki Türklerin Yaşam Çevreleri ve Daha İyi Bir Yaşam İçin Öneriler. *Journal of the Faculty of Architecture*, 32(1), 105-119.
- Jie, Y. and Rosenberg, M.W. (2019). Aging and the Changing Urban Environment: The Relationship Between Older People and the Living Environment in Post-Reform Beijing, China, *Urban Geography*, DOI: 10.1080/02723638.2019.1643172
- Köroğlu, C. Z. ve Köroğlu, M. A. (2015). Mekanın Dönüşümü ve Yaşlılık Üzerine: Kentleşme ve Yaşlılık Olgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 41(8), 812-821.
- Özmete, E. (2016). *Türkiye Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma Araştırması*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlıkın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü.
- Özmete, E. (2017). *Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Phillips, D. R., Siu, O. L., Yeh, A. G. O. and Cheng, K. H. C. (2004). Factors Influencing Older Persons' Residential Satisfaction In Big and Densely Populated Cities in Asia: A Case Study in Hong Kong. *Ageing International*, 29(1), 46-70.
- Rantz, M. J., Dorman Marek, K., Myra, A., Rebecca, A., Jhonson, D. O. ve Porter, R. (2005). Tiger Place: A New Future of Older Adults. *Journal of Nursing Care Quality*, 20(1), 1-4.
- Rioux, L. (2005). The Well-Being of Aging People Living Their Own Homes. *Journal of Enviromental Psychology*, 25(1), 231-243.
- Sariipek, D. (2016). Demographic Shift and Elderly Care in Turkey. *Journal of Social Security* 2 (6), 93-112. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/297671>

- Sivam, A. and Karuppanan, S. (2000). Factors Influencing Old Age Persons' Residential Satisfaction: A Case Study of South Australia. *Sociology Conference*, University of South Australia.
- Steels, S. (2015). Key Characteristics of Age-friendly Cities and Communities: A Review. *Cities*, 47(1), 45-52.
- Şentürk, M. ve Kurtkapan, H. (2017). Yaşlılığın Mekansallaşması: Kadıköy Modadaki Bir Apartman Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 4-19.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*, İlhan Tekeli Toplu Eserler-3, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekten Aksürmeli, Z. S. (2017). Yaşlılık Ekseninde Türkiye'de İç Göç ve Kent. *Akademik Bakış Dergisi*, 64(1), 703-716.
- Timmermann, S. (2012). To "Age in Place" or Not... That Is the Question. *Journal of the Financial Service Professionals*, 66(1), 24-26.
- TÜİK. (2013). *Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075*. Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15844
- TÜİK. (2014). *İstatistiklerle Yaşlılar*. Türkiye İstatistik Kurumu. Ankara.
- TÜİK. (2017b). *Temel İstatistikler*. Türkiye İstatistik Kurumu. Ankara.
- TÜİK. (2017c). *Aile Yapısı Araştırması, 2016*. Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869
- TÜİK. (2017a). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2016*. Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24644
- TÜİK. (2018). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2017*. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni.
- TÜİK. (2020). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2019*. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni.
- United Nations. (2017). *World Population Prospects*. Erişim adresi: https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf
- Ünalın Cöbek, P., Uzuner, A., Dinç, D. ve Çiçili, S. (2009). Bakıcıların Sesi; Yaşlılar ve Bakıcılık Hakkındaki Algı ve Tutumları. *Türk Geriatri Dergisi*, 21(1), 18-24.
- Weber, R.P. (1990). *Basic Content Analysis*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Wiles, J. L., Neibing, A., Guberman, N., Reeve, J. and Allen, R. E. S. (2011). The Meaning of "aging in place" to Older People. *The Gerontologist*, 52(3), 357-366.

- World Health Organization. (2011). *Global Health and Aging*. Erişim adresi: http://www.who.int/ageing/publications/global_health.pdf
- Yakar, M. (2012). İç ve Dış Göçlerin Kırsalda Nüfusun Yaş Yapısına Etkisi: Emirdağ İlçesi Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 10 (2), 129-149.
- Yaylagül, N.K. (2015). Yerinde Yaşlan(ama)ma: Kentsel Dönüşüm ve Yaşlılık. 8. *Ulusal Yaşlılık Kongresi: Yerinde Yaşlanma*. 66-71.